

Lodovico Guicciardini in de Cultuurbibliotheek

Walter de Smaele, Cultuurbibliotheek

De Cultuurbibliotheek beschikt over 3 uitgaven van Lodovico Guicciardini: een uitgave van de *Commentarii delle cose piu memorabili nei Paesi Bassi* en twee uitgaven van de *Descrittione di tutti i Paesi Bassi*.

Wie de uitgaven van Guicciardini's *Descrittione* wil plaatsen beschikt over een uitstekend referentiewerk: **Guicciardini illustratus. De kaarten en prenten in Lodovico Guicciardini's Beschrijving van de Nederlanden** door Henk Deys, Mathieu Franssen, Vincent van Hezik, Fineke te Raa en Erik Walsmit, HES & De Graaf, 2001. (Cultuurbibliotheek, 2002/3484)

Dit werk is de tweede studie van het Onderzoekprogramma Explokart in Utrecht. Het bevat twee grote delen: een editiebeschrijving en een cartobibliografie.

In het eerste deel worden alle volledige, geïllustreerde en originele edities beschreven. Dat zijn er 28. Elke editie krijgt als identificatie een volgnummer, de naam van de uitgever, het jaar en de taal van de uitgave. Een editiebeschrijving bevat referenties naar standaardbibliografieën, formaat, gegevens over de tekst en de prenten, titelbeschrijving, collatieformule en een korte beschrijving van de inhoud.

In het tweede deel (de cartobibliografie) worden alle kaarten, stadsplattegronden, historieprenten en afbeeldingen van gebouwen opgenomen en beschreven.

Met de woorden van de inleiding: " Wij hebben ons tot doel gesteld om vanaf nu de mogelijkheid te bieden om van elke prent te kunnen vaststellen of deze afkomstig is uit één van de *Descrittione*-uitgaven, en zo ja, in welke editie hij voor het eerst voorkwam."

In de Cultuurbibliotheek worden twee edities van Guicciardini's *Descrittione* bewaard. Volgens de nummering van de *Guicciardini illustratus*: 5 Plantijn 1581 (Italiaans) en 23 Janssonius 1648 (Nederlands).

5 Plantijn 1581 (Italiaans)

Het exemplaar van de Cultuurbibliotheek is conform de beschrijving met volgende uitzonderingen: de Franse titel (p.1) en de frontispice met een allegorie van de Lage Landen (p.2) ontbreken evenals het privilege. Het betreft variant A van de titel (p.3) met opgeplakt wapen (type I) (p.4) en portret van Filips II (type I) (p.5). In de cartouche boven het portret werd de spreuk "Nec spe, nec metu" ingeplakt en onderaan het portret ook "Iam illustrabit omnia". Alle prenten en kaarten zijn voorhanden en na p. 439 werd de plattegrond van Doornik uit een latere editie toegevoegd.

De eerste uitgave van de *Descrittione* werd in 1567 door Willem Silvius in Antwerpen uitgegeven. Silvius bracht in 1567 en 1568 nog twee Franse edities uit en in 1580 bracht Sebastian Henricpetri een Duitse uitgave op de markt.

Lodovico Guicciardini vulde zijn tekst aan en Christoffel Plantijn bracht in 1581 een nieuwe Italiaanse editie:

DESCRITTIONE DI M.LODOVICO GVICCIARDINI *Patritio Fiorentino*; DI TVTTI I PAESI BASSI, *altrimenti detti* GERMANIA INFERIORE. Con tutte le carte di Geographia del paese, & col ritratto naturale di molte terre principali; *Riueduta di nuovo, & ampliata per tutto piu che la meta dal medesimo autore*. AL GRAN' RE CATTOLICO FILIPPO D'AVSTRIA. *Con amplissimo* INDICE *di tutte le cose piu memorabili*. IN ANVERSA, Apresso Christofano Plantino, Stampatore Regio. M.D.LXXXI.

De illustratie werd helemaal vernieuwd: 55 kopergravures (gedrukt door Mijnen Liefvriend) van prenten en kaarten wellicht door Pieter van der Borcht ontworpen.

Lodovico schrijft in het bericht aan zijn lezers (hier in de vertaling van François de Belle-forest van 1582): "...*Pour le moins ie n'y ay pas esparné temps, ny labour, ny chose aucune, non seulement pour bien déduire & distinguer les matières de quoy il falloit traicter: mais qui plus est, pour veoir en personne & chercher comme à la trace les choses occurrentes; les communiquant en chacun lieu avec les personnages doctes & qui avoyent*

l'expérience de chacune province: Ce que i' ay faict afin que ceste Oeuvre fust plus nette, plus certaine & mieux approuvée de chacun entendant telles choses."

Plantijn had wel enkele problemen. Toen het boek moest verschijnen was het, gezien de politieke situatie, onzeker of het wapenschild en portret van Filips II op de titelpagina kon gepubliceerd worden. De plaats werd opengelaten. In sommige exemplaren (zoals in ons exemplaar) werden wapenschild en portret later ingeplakt. "Per causa della guerra..." was het niet mogelijk de voorziene prenten van Doornik en Kamerijk op de voorziene plaatsen af te drukken. De plaatsen werden opengelaten.

[\(afbeeldingen a, b, c en d\)](#)

23 Janssonius 1648 (Nederlands)

Opdracht en bericht aan de lezer met register van de kaarten, ontbreken. Ook de rand met de wapens van de 17 Provinciën ontbreekt en het alfabetisch register eindigt met Jan Staes. Van de 100 kaarten of prenten ontbreken er 16 (1, 2, 3, 5, 19, 26, 32, 37, 59, 61, 66, 79, 83, 92, 94, 98).

BELGIUM dit is: NEDERLANDT, ofte Beschrijvinge derselviger PROVINCIEN ende STEDEN. Eerst in 't licht gegeven Door den vermaarden M. LOVVYS GVICCIARDYN.

Ende nu vveder Met veel byvoegselen, schoone Land-Caerten, ende afbeeldinge der Steden vermeerdert. AMSTELODAMI Apud Ioannem Ianssonium 1648.

Cornelis Kiliaan heeft de tekst van *5 Plantijn 1581 (Italiaans)* zeer gewetensvol in het Nederlands vertaald. Petrus Montanus had in 1609 een Franse uitgave verzorgd die hijzelf substantieel aangevuld had. De uitgave *23 Janssonius 1648 (Nederlands)* is dus een door Montanus vermeerderde uitgave op basis van de Nederlandse vertaling van Kiliaan en de Franse uitgave van 1609. De aanvullingen gaan vooral over de opstand tegen de Spanjaarden. Het laatste feit dat vermeld wordt is het Twaalfjarig Bestand van 1612. De tekst verscheen voor het eerst in *11 Blaeu 1612 (Nederlands)*, de illustraties in *22 Janssonius 1646 (Latijn)*.

[\(afbeeldingen a en b\)](#)

Comentarii

De Cultuurbibliotheek bezit ook een Latijnse versie van *Comentarii di Lodovico Guicciardini, delle cose piu memorabili seguite in Europa specialmente in questi Paesi Bassi, dalla pace di Cambrai: del M.D.XXIX insino a tutto l'anno M.D.LX. Libri tre. Al Gan'duca di Fiorenza & di Siena, in Anversa. Appresso di Guglielmo Siluio stampore regio. L'anno . M.LXV.*

COMMENTARIORUM LVDOVICI GVICCIARDINI DE REBUS MEMORABILIBUS, QVAE IN EVROPA, MAXIME VERO IN BELGIO, AB VNDE-tricesimo usq; in annum M.D.LX. euenerint, LIBRI TRES. P.P. Kerckhouio Actiophanensi interprete.

Van de Italiaanse tekst bestaan 4 uitgaven: de editio princeps werd in 1565 door Willem Silvius uitgegeven in Antwerpen, in Venetië verschenen twee drukken (1566 en 1567) en één in Frankfurt (1582). Een Duitse uitgave verscheen in Antwerpen in 1566. De Latijnse vertaling door pater Petrus Kerckhovius verscheen bij Silvius in 1566. Deze vertaling werd opgenomen in de *Annales sive historiae rerum Belgicarum* van 1580 uitgegeven in Frankfurt.

Van dit boek bezit de Cultuurbibliotheek een exemplaar.

Deze compilatie bevat, in het eerste deel werk van Jacob de Meyere (1491-1552) en zijn neef Antoon de Meyere (1527-1597) en in het tweede deel werk van Barlandus, Geldenhausius, Marchantius, Gallaeus, Candidus en de *Commentarii* van Guicciardini.

ANNALES,SIVE HISTORIAE RERUM BELGICARUM, A DIVERSIS AUCTORIBUS (VERSA PAGINA NOMINATIS) AD HAEC NOSTRA USQUE tempora conscriptae deductaeq: & in duos Tomos distinctae. QUIBUS OMNIUM ILLARUM PROVINCIArum, Brabantiae, Flandriae, Hannoniae, Hollandiae, Selandiae, Geldriae, Frisiae, aliarumq; vicinarum Regionum res memorabiles comprehenduntur. Lectu propter miras rerum vicissitudines, mutationesq;, cum vtilissimae, tum iucundissimae: praesertim hoc nostro seculo. Cum INDICE accurate & locupletissimo. Francofurti ad Moenum, expensis Sigismundi Feyerabendii, civis Francofurtensis. M.D.LXXX.

[\(afbeelding\)](#)

Enkele werken uit de Cultuurbibliotheek in verband met Guicciardini:

R.H. Touwaide schreef in de reeks Bibliotheca Humanistica & Reformatrica (XIV), een kritische en goed gedocumenteerde biografie: *Messire Lodovico Guicciardini gentilhomme Florentin*, Nieuwkoop, B. De Graaf, 1975.

(Cultuurbibliotheek 95/3817)

In dit werk wordt de hele bestaande literatuur over Lodovico Guicciardini kritisch besproken. Bovendien biedt het een korte samenvatting van 48 bewaarde brieven, de volledige vertaling van 9 brieven en een schat aan archiefmateriaal in reproductie en vertaling.

In 1999 werd door Canaletto/Repro-Holland het zeldzame werkje van Pierre Verbist heruitgegeven: *Description de tous les Pays Bas, autrement appelez la Germanie Inférieure ou Basse Allemagne* van 1636. (Cultuurbibliotheek 2000/188)

H.A.M. van der Heijden schreef een korte inleiding waarin men kan lezen: “de tekst is letterlijk ontleend aan de Guicciardini-editie van 1582 in de Franse vertaling van de Belle-Forêt en de cursieve tekst is overgenomen uit de Franse uitgave die met een tekst van Montanus in 1609 bij de Amsterdamse uitgever Cornelis Claesz verscheen”.

Het vulgariserend werkje *Belgique 1567. La Description de tout le Pays-Bas par Messire Ludovico Guicciardini* door Paule Ciselet et Marie Delcourt in de reeks Collection Nationale, 3e série n° 32 van 1943, biedt enkele fragmenten vooral beschrijvingen van steden. (Cultuurbibliotheek 2002/4302)

In Ons Erfdeel 18e jg nr 3, mei 1975 p. 381-396 verscheen een artikel van Monique Jacquain *Een minder bekende “Vlaamse” Guicciardini: Giovan Battista, de korrespondent van de Medici’s*. Dit stuk is interessant om de tijdgeest beter te begrijpen.

Voor het secundair onderwijs is volgend werkje aanbevolen: *De ‘Beschrijving van de Nederlanden’ door Lodovico Guicciardini in het kader van zijn tijd*. Het werd samengesteld door Henk van der Heijden en Kees Oomen met tekstbijdragen van Véronique van de Kerckhof, Johan van Cauwenberge en Jan van Roey. Het is een uitgave van de Stichting Historische Cartografie van de Nederlanden en uitgeverij Canaletto/Repro-Holland, 2001.

Het boekje verscheen naar aanleiding van een tentoonstelling om de aandacht te vestigen op het verschijnen van *Guicciardini illustratus*.

Het bevat een kort historisch overzicht over de periode waarin Guicciardini leefde. “Het is de periode waarin de opstand van de Nederlanden tegen de Spaanse koning begon, tot aan het moment waarop het succes van de opstand werd bezegeld door de erkenning van de onafhankelijkheid van de Zeven Nederlandse Provinciën in de Vrede van Munster.”(1648) Deze gebeurtenissen worden echter door Guicciardini niet beschreven! Hij beschrijft het ‘eeuwige, ideale land’ dat hij bewonderde. Zelfs de tekst van Montanus behandelt de geschiedenis maar tot 1612 (cfr. supra).

De tekst van de *Descrittione*, de vertaling van Kiliaan en de bewerking van Montanus, worden gepresenteerd en de illustraties besproken. Het werkje besluit met een korte catalogus van de tentoonstelling in Turnhout (2001) en een bibliografie.

(Cultuurbibliotheek 2003/1746)

In deze bibliografie vestigen we de aandacht op twee bijdragen van Maurits Sabbe in *Verslagen en Mededelingen der Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde*.

Sabbe, Maurits, 1921, “Bij de 400ste verjaring van L. Guicciardini’s geboortedag”, 625-640, VMA, Gent.

Sabbe, Maurits, 1926, “Een onuitgegeven brief van L. Guicciardini”, 429-433, VMA, Gent.

In de leeszaal van de Cultuurbibliotheek kan men sub “Guicciardini” raadplegen:

Touwaide, RH., 1979, *Nationaal Biografisch Woordenboek*(NBW), VIII, 361-366.

Van Ackere, J., 1965, *Moderne Encyclopedie der Wereldliteratuur*(MEW), III, 425.

De Seyn, Eug., 1930, *Dictionnaire des écrivains Belges*, 941-942.

Van Even, Ed., 1884-1885, *Biographie Nationale* (BN), VIII, 420-428.